

Opettajat kertovat kokemuksiaan työyhteisöstä ja vanhempien kohtaamisesta

”Ehtisiköhän näiden sähköpostiviestien ja palaverien välissä vähän opettaakin?” tokaisi eräs opettaja ja valaisi samalla nykyopettajan työnkuvaa. Siihen kuuluu paljon muutakin kuin lasten ja nuorten kasvattamista, opettamista ja opetettavien asioiden aineenhallintaa. Luokkahuoneen sisällä, toteuttaessaan omaa opetustaan, opettaja voi toimia varsin itsenäisesti. Sen sijaan lähes kaikki muu opettajan työssä on yhteispeliä muiden opettajien, rehtorin ja koulun muun henkilökunnan kanssa. Koulut ja päiväkodit ovat moniammatillisia työyhteisöjä, joissa oman panoksensa opetus- ja kasvatustyöhön antavat opettajat, avustajat, rehtorit, kanslian työntekijät, oppilashuollossa toimivat henkilöt, keittiö- ja siivouspalveluhenkilökunta sekä vahtimestarit. Opettajan täytyy kyetä toimimaan kaikkien kanssa. Vaikka koulusta tai päiväkodista puhuttaessa usein mieleen tulevat lapset ja nuoret, kyse on myös monien aikuisten työpaikasta. Opettajan työpäivä sisältääkin lukuisia kohtaamisia heidän kanssaan. Aina kohtaamiset eivät suju mukavasti, vaan opettajainhuoneessa myös riidellään, ollaan kateellisia ja ilkeitä tai sitten ongelmista vaietaan ja niille käännetään selkä. Näihin tilanteisiin tarvitaan työyhteisön vuorovaikutustaitoja.

Päiväkotiopettaja kohtaa päivittäin lasten vanhempia ja kouluopettajakin varsin usein. Työyhteisön lisäksi vanhemmat ovat toi-

nen aikuisryhmä, jonka kanssa opettaja on vuorovaikutuksessa. Kohtaamiset tapahtuvat usein sähköpostien tai muiden sähköisen yhteydenpitojärjestelmien välityksellä, suurissa vanhempainilloissa tai perhekohtaisissa vanhempainvarteissa. Opettaja saa suurimpaan osaan vanhemmista hyvän yhteyden, mutta joukossa on myös vältteleviä, välinpitämättömiä, riitaisia ja asioihin liiaksi puuttuvia vanhempia. Myös opettajien omissa vuorovaikutustaidoissa voi olla parantamisen varaa. Tällaisten haasteiden takia kodin ja koulun yhteistyöhön on kiinnitetty viime aikoina yhä enemmän huomiota. Siitä kertovat myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin tulleet velvoitteet, jotka koskevat erityisesti oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja tukimuotoja. Yksi tukimuodoista on kodin ja koulun yhteistyö. Paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee määritellä muun muassa kodin ja koulun yhteistyön tavoitteet, toimintatavat, vastuut ja huoltajien osallisuuteen liittyvät periaatteet.

Vaikeat vanhemmat, kurjat kollegat? -kirja esittää jo nimessään oletuksen siitä, että opettajan ja muiden opettajien sekä vanhempien välinen vuorovaikutus voi olla joskus ongelmallista. Toisaalta otsikon perässä oleva kysymysmerkki kyseenalaistaa tämän ennakko-oletuksen. Ovatko kaikki vanhemmat todellakin vaikeita ja kollegat kurjia? Kirjassa kerrotaan aikuisten vuorovaikutuksen ongelmatilanteista, mutta niihin esitetään myös paljon erilaisia ratkaisukeinoja.

Tämä kirja on jatkoa opettajan ja oppilaiden kohtaamisia käsittelevälle *Ratkaiseva vuorovaikutus – Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten kanssa* -kirjalle (PS-kustannus 2010) sekä sen erikoispainokselle *Ratkaiseva vuorovaikutus – Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa* (PS-kustannus 2010). Kuten edellä mainituissa, myös tässä kirjassa pääosassa ovat opettajat ja kasvattajat itse. He kertovat monin esimerkein työpaikkansa aikuisten vuorovaikutustilanteista. Kirjaa voikin pitää ennen kaikkea opettajien puheenvuorona.

Kirjan ensimmäisessä osassa käsitellään muun muassa opettajan eriarvoisuutta, konflikteja, kateutta ja kilpailua työyhteisössä. Lisäksi tarkastellaan sijaisten ja uusien työntekijöiden sekä eri sukupuolten ja seksuaalivähemmistöjen asemaa työyhteisössä. Opettajainhuo-

neen lisäksi tarkastelua on laajennettu. Kirjan ensimmäisessä osassa opettajat kertovat esimerkkejä vuorovaikutustilanteista myös muun muassa rehtorin, vahtimestarin, siistijöiden ja keittiöhenkilökunnan kanssa.

Kirjan toisessa osassa opettajat kertovat yhteistyöstä ja sen ongelmista lasten ja nuorten vanhempien kanssa. Moni opettaja kokee, että opettajana toimimiseen liitetään tietynlainen kapea yli-ihmisen rooli, joka vaikeuttaa kodin ja koulun yhteistyötä. Kirjan luvuissa opettajat kertovat tilanteista, joissa vanhemmat ovat yli-innokkaita ja puuttuvat liiaksi koulun asioihin. Toisena ääriilaitana ovat vanhemmat, joihin opettajat eivät saa minkäänlaista yhteyttä ja jotka kieltävät lastensa ongelmat. Opettajat kertovat myös tilanteista, joissa vanhemmat vaativat liikaa lapsiltaan ja alkavat ikään kuin käydä lapsensa puolesta koulua. Olennaista on, että haasteellisiin vuorovaikutustilanteisiin tarjotaan ratkaisuehdotuksia. Opettajien itsensä lisäksi niitä antaa myös Suomen Vanhempainliiton asiantuntija. Vanhempien näkökulmia tuodaan esiin myös lukujen lopussa olevissa puheenvuoroissa.

Opettajien ja kasvattajien kokemuksia ja käytännön esimerkkejä vuorovaikutuksesta on kerätty kirjaan esimerkkitarinoiden avulla. Ne ovat kuvitteellisia tilannekuvauksia erilaisista kohtaamistilanteista ja ne julkaistiin kaikille avoimessa Ratkaiseva vuorovaikutus -blogissa. Esimerkkitarinoiden perusteella opettajat kirjoittivat blogiin omia kokemuksiaan vastaavista tilanteista. Lisäksi opettajien kokemuksia kerättiin myös muilta kuin blogiin kirjoittaneilta opettajilta. Omia kokemuksiaan ovat olleet kirjoittamassa varhaiskasvattajat, luokanopettajat, aineenopettajat, aikuiskasvattajat, koulupsykologit sekä muut kasvatusalan toimijat. He esiintyvät kirjassa pääsääntöisesti nimimerkeillä.

Opettajien kokemukset ovat tärkeitä, sillä lukija voi tunnistaa niistä myös omia ajatuksiaan tai toisaalta olla kokemuksiinsa kertoneiden kanssa eri mieltä. Kirjaan kirjoittaneiden opettajien vertaiskokemukset auttavat lukijaa pohtimaan omaa toimintaansa ja omia vuorovaikutustilanteitaan työyhteisössä ja vanhempien kanssa. Lukija saa evästystä ja ratkaisumalleja hankaliksi kokemiinsa tilanteisiin.

Omien toimintatapojen pohtimista auttavat myös lukujen lopussa olevat pohdintakysymykset. Niitä voi käyttää myös opettajankoulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa.

Ongelmista pitää puhua, ja on tärkeää tunnistaa ne työyhteisössä ja omassa toiminnassaan. Opettajilla pitää olla lupa tunnustaa, että vuorovaikutus ei aina toimi ja yhteistyö ei suju. Hyvässä työyhteisössä kuitenkin ymmärretään, että ongelmiin voidaan löytää ratkaisuja. Yksittäistä opettajaa ei jätetä yksin, vaan tukena ovat rehtori ja muut kollegat. Kirjan lopussa esitetään hyvän työyhteisön toimintamalleja ja ehdotuksia onnistuneeseen kotin ja koulun yhteistyöhön.

Kirjan kirjoittamiseen on saatu tukea WSOY:n kirjallisuussäätiöltä ja Suomen tietokirjailijat ry:ltä, mistä lämpimät kiitokset.